

Genç Futbolcuların Maruz Kaldıkları Mobbing Davranışlarının Kişilik Özelliklerine ve Psikolojik Becerilerine Etkisinin İncelenmesi

Özlem EKİZOĞLU¹

ÖZET

Amaç: Genç futbolcuların maruz kaldıkları mobbing davranışların, kişilik özelliklerine ve psikolojik becerilerine etkisini incelemek amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir.

Yöntem: Araştırmaya, 2021-2022 sezonunda İstanbul Bölgesel Amatör Ligi'nde mücadele eden 129 futbolcu katılmıştır. Veriler, 8 amatör futbol kulübü ziyaretiyle yüzyüze toplanmıştır. Eysenck kişilik ölçeği, olumsuz davranışlar ölçeği-futbol (negative acts questionnaire-football (naq-f)) ve sporcuların psikolojik becerilerini değerlendirme ölçeği olmak üzere 3 ölçek kullanılmıştır. Verilerin analizi için Stepwise regresyon analizi kullanılmış ve en iyi model tercih edilmiştir. Stepwise regresyonu; geriye doğru eleme, ileriye doğru seçim ve adimsal regresyon olmak üzere üç yaklaşımın ortak adıdır.

Bulgular ve Sonuç: Kişi ilişkili mobbing ve iş ilişkili mobbing negatif yönde genç futbolcuların kişilik düzeyini etkilemektedir. Kişi ilişkili ve iş ilişkili mobbing arttıkça kişilik puanlarının azaldığı görülmektedir. Maruz kaldığı mobbing arttıkça da genç futbolcuların nevrozizm, psikotizm ve yalan kişilikleri ile öğrenmeye açık olma becerileri azalmaktadır. Buna karşılık katılımcıların, maruz kaldığı mobbing arttıkça endişelerden kurtulma becerisinin arttığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Futbol, Kişilik, Mobbing, Psikolojik beceri, Spor

ABSTRACT

Investigation of the Effect of Mobbing Behaviors Exposed by Young Football Players on Their Personal Features and Psychological Skills

Purpose: This study was carried out to examine the effects of mobbing behaviors that young football players are exposed to on their personality traits and psychological skills.

Method: 129 football players competing in the Istanbul Regional Amateur League in the 2021-2022 season participated in the research. Data were collected face-to-face through visits to 8 amateur football clubs. Three scales were used, namely the Eysenck personality scale, the negative acts questionnaire-football (naq-f) and the scale for evaluating the psychological skills of athletes. Stepwise regression analysis was used for the analysis of the data and the best model was preferred. Stepwise regression; It is the common name of three approaches: backward elimination, forward selection, and stepwise regression.

Results and Conclusion: Person-related mobbing and work-related mobbing negatively affect the personality level of young football players. It is seen that as person-related and work-related mobbing increases, personality scores decrease. As the mobbing exposure increases, the neuroticism, psychoticism and false personalities of young football players and their ability to be open to learning decrease. On the other hand, it was determined that the participants' ability to get rid of their worries increased as the mobbing they were exposed to.

Keywords: Football, Personality, Mobbing, Psychological Skill. Sports

¹ Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Spor Bilimleri Fakültesi, Erzincan/TÜRKİYE.
ozlemkizoglu89@gmail.com, ORCID: 0000-0002-5705-7134

GİRİŞ

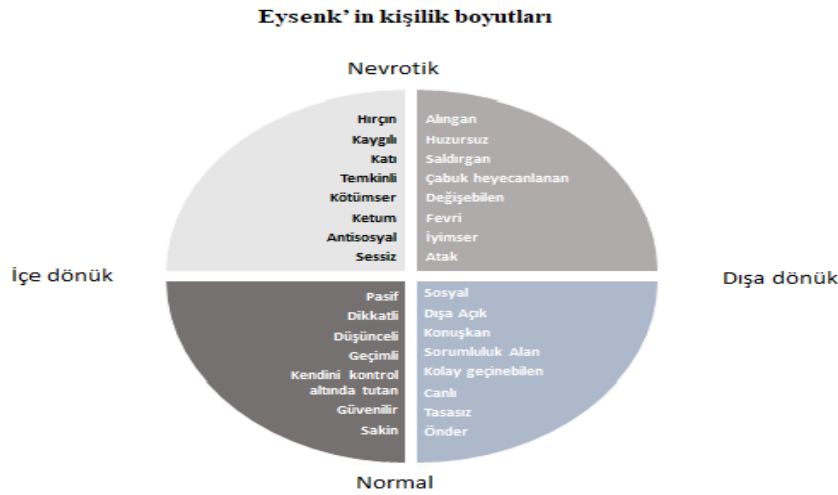
Mobbing, bireyin çalışma ortamında yaşadığı etik dışı ve olumsuz davranışları içeren (hakaret, tehdit, şiddet, yıldırma, taciz, psikolojik baskı, zorbalık, küçük düşürücü davranışlar ve sözler gibi) örgütsel bir problem ve psikolojik saldırganlıktır (Akpınar, 2016; Leymann, 1996; Acar, 2013). Ayrıca kişiye yüklenen ağır iş yükü, uzun mesai saatleri, dil, din ve cinsiyet gibi unsurlarda mobbingin sık görülen çeşitlerindedir (Mirzahi, 2013; Koçak ve Hayran, 2011). Mobbing; dikey mobbing (hiyerarşik baskı), yukarıdan aşağıya doğru mobbing (üst yönetimin altlara uyguladığı baskı), aşağıdan yukarı mobbing (alt kademelerin üst yönetime uyguladığı baskı) ve yatay mobbing (aynı pozisyondakilerin birbirine uyguladığı baskı) şeklinde sıralanabilir (Öztürk, 2021).

Son zamanlarda üretimde ve çalışma ortamlarında rekabetin artması mobbingin uygulanma oranlarını da artırmıştır (Kontaş, 2011). Mobbing ve yıldırma politikaları hemen hemen her alanda olduğu gibi sporda da kendini göstermektedir. Sporcuların yaşadığı mobbing incelendiğinde; transfer, sakatlık ve özel hayat dedikodularının yayılması, takım arkadaşları tarafından dışlanma, ırkçılık, seyirci hakareti, teknik direktör kayırmacılığı gibi mobbingler en dikkat çeken mobbing türlerindedir (Yıldız, 2015). Sporcuların maruz kaldıkları mobbingin kişilik düzeylerine etki ettiği de yapılan çalışmalarda görülmektedir (Öztürk, 2021).

Kişilik, insanların doğuştan getirdiği ancak tecrübeleriyle geliştirdiği kazanımlarıdır. Olaylara karşı duygularını, düşüncelerini ve tepkilerini belirleyen davranış tarzı da insan kişiliğinin bir sonucudur (McCrae ve Costa, 1989). McCrae ve Costa (2006) kişiliği beş temel boyutta incelemiştir; dışa dönüklük-içe dönüklük, duygusal denge- dengesizlik, öz denetim- dağınıklık, gelişime açıklık- gelişmemişlik ve düşmanlık- yumuşak başlılık şeklinde sıralamıştır. Psikoloji bilimine katkısı oldukça fazla olan Eysenck, kişilik üzerinde birçok araştırmalar yaparak günümüzde kullanılan araştırmalara yön vermiştir. Eysenck kişiliği psikotiklik, dışa dönüklük ve nevroitiklik şeklinde üç boyutta sınıflandırmıştır (Eysenck ve ark., 2021).

Psikotizm, kişilik parçalanması ve bilişsel işlevlerin özel temel boyutlarını üstlenen psikolojik bir yapıdır. Psikotizm, genel olarak, gençliğin patolojik işleyişinin temeli olabilir ve işlev bozukluğuna neden olan düşünce, duygu ve eylem kalıplarını etkileyebilir (Nevadovic ve Sapic (2011). Psikotizm, dürtüsellik, saldırganlık, zayıf sosyalleşme ve zayıf davranışsal kontrolü içeren birbiriyle ilişkili özellikler kümesiyle tanımlanır. En uç noktasında bu boyut; psikopati, şizotipi, manik-depresif hastalık ve şizofreni dahil olmak üzere psikotik

sendromlara yönelik bir eğilim ile ilişkilidir. Dışadönüklüğün Eysenckçi boyutu, sosyallik, sıcaklık, baskınlık ve aktiviteyi içeren bir dizi birbiriyle ilişkili özelliği kapsar. Nevrotiklik boyutu kaygı, depresif duygular, düşük benlik saygısı ve karamsarlık gibi özelliklerle ilişkilidir (Buckingham, 2012). Dışadönüklük düzeyi düşük olan yani içe dönük olan insanlar, içine kapanık, sosyalleşmeyi sevmeyen, sessiz ve utangaç bireyler olarak değerlendirilmektedir (Benet-Martinez ve John, 1998; Somer ve ark., 2002). Yalanın Eysenck boyutu ise sahte görünüm verme çabasında olan tipler şeklinde tanımlamıştır (Öztürk, 2021).

Şekil 1. Eysenck kişilik boyutları (Öztürk, 2021).

Sporcunun başarısında en büyük etken, fiziksel ve kalımsal yeteneklerinin yanı sıra sportif verimi sağlayan en önemli yöntemlerden olan psikolojik becerileridir. Hedef belirleme, özgüven, stres, rahatlama, odaklanma, zorluklarla baş edebilme yeteneği, öğrenmeye açık olabilme, konsantrasyon, güven ve başarı motivasyonu, hedef belirleme ve mental hazırlık, baskı altında iyi performans gösterebilme ve endişelerden kurtulma becerileri psikolojik beceriler arasındadır (Erhan ve ark., 2015). En üst düzeyde rekabet edebilmek; sporcunun dayanıklılığına, taktik-teknik hazırlığına ve zihinsel dayanıklılığına bağlıdır. Özellikle sporcunun gençken, yapılandırılmış ve sistematik bir psikolojik hazırlık gereklidir. En zayıf beceriyi bulmak ve geliştirilmesi için iyi hedeflenmiş bir program sunmak önemlidir. Sporcuların psikolojik becerilerinin gelişimi, psikolojik hazırlığın ve elit seviyeye ulaşma yolunun ana parçasıdır (Eikena, 2019). Popüler sporlardan olan futbol, izleyici sayısının yanı sıra sporcunun sayısı da dikkatleri üzerine çekmektedir. Yaklaşık dünyada 301 binin üzerinde futbol kulübü, 1,752 milyon futbol takımı, 840 bin futbol hakemi ve 113 bin profesyonel futbolcu bulunmaktadır (FİFA, 2014). Futbolcular, meslekleri gereği evlerinden ve ailelerinden uzak bir yaşam, sık ve ağır antrenman, medya, seyirci ve müsabaka baskısı, yenileyici fiziksel ve psikolojik beceri kazanma gibi birçok problemlerle de baş etmek zorundadır.

Bu araştırmanın amacı da futbolcuların maruz kaldıkları mobbingin kişilik özelliklerine ve psikolojik becerilerine olan etkisini incelemektir. Futbolculara uygulanan mobbingin, onları ne derece etkilediğini ortaya koymayı ve alınabilecek önlemler hakkında fikir sunmayı amaçlamaktadır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli ve Prosedür

Araştırmada nicel araştırma yöntemlerinden biri olan tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, var olan durumu betimlemek için kullanılan bir modeldir (Karasar, 2007). Araştırmanın amacına uygunluğu nedeniyle bu yaklaşım tercih edilmiş ve genel tarama modellerinden “ilişkisel tarama modeli” kullanılmıştır. Çalışmanın, Nişantaşı Üniversitesi’ nin 15/03/2023 tarih ve 2023/11 sayılı toplantı kararı ile etik kurul onayı alınmıştır.

Katılımcılar

2021-2022 sezonunda İstanbul Bölgesel Amatör Lig’ inde mücadele eden 8 futbol kulübünün, 18-25 yaş aralığındaki erkek futbol oyuncularını, araştırma grubunu oluşturmaktadır. Araştırmanın evrenini yaklaşık 8.250 futbol oyuncusu oluştururken örneklem grubunu araştırmamıza gönüllü olan ve ulaşılabilen 129 futbol oyuncusu oluşturmaktadır.

Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma, 18 yaşından büyük ve İstanbul Bölgesel Amatör Lig’ inde mücadele eden futbolcular ile sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan katılımcıların verdiği cevapların, uygulanan analizlerin ve bulguların doğru ve güvenilir olduğu varsayılmaktadır.

Verilerin Toplanma Yöntemi

Kullanılan ölçekler iki anketör tarafından futbol kulüpleri ziyaret edilerek yüz yüze toplanmıştır. Toplanan ölçekler SPSS 21 paket programına aktarılmıştır. Eksik anketler ve uç değerler veri setine dahil edilmemiştir.

Veri Toplama Araçları

Olumsuz Davranışlar Ölçeği-Futbol (Negative Acts Questionnaire-Football (NAQ-F))

Einarsen ve ark., (2009) tarafından geliştirilen “Negative Acts Questionnaire-Revised” ölçeği, Yıldız (2015) tarafından futbola uyarlanmıştır. 12 maddelik Olumsuz Davranışlar (Negative Acts Questionnaire-Football (NAQ-F)) ölçeğinin, futbol örneğidir. Türkiye’deki futbol oyuncularını üzerinde uygulanması uygundur. Ölçek; kişi ilişkili mobbing, iş ilişkili

mobbing ve fiziksel korkutucu mobbing olmak üzere üç alt boyuttan ve 5’li Likert tipinden (1=Hiçbir zaman,.....,5=Her zaman) oluşmaktadır.

Eysenck Kişilik Ölçeği

Francis ve ark. (1992) geliştirdiği, Karancı ve ark. (2007) tarafından Türkçe uyarlaması için geçerlik ve güvenilirlik çalışmasını yaptığı “Eysenck Kişilik Anketi” kullanıştır. Evet- Hayır şeklinde cevaplamalı, 24 maddelik Eysenck Kısaltılmış Form kullanılmıştır. Ölçek; Psicotizm (6m, r=0.82), Dışadönüklük (6m, r=0.84), Nörotizm (6m, r=0,64) ve Yalan (6m, r=0,69) olmak üzere 4 alt boyuttan oluşmaktadır. Özdemir (2021)’e göre kişilik türlerine göre insan tipleri: Psicotizm; sorun çıkaran ve rahatsızlık verici, Dışadönüklük; neşeli ve aktif, Nörotizm; kaygılı, aksi ve Yalan; sahte görünüm verme çabasında olan tipleri gösterir.

Sporcuların Psikolojik Becerilerini Değerlendirme Ölçeği

Smith ve ark., (1995) tarafından geliştirilen, Türkçe dil geçerlilik güvenilirlik çalışmasını Erhan ve ark., (2015) yaptığı “Sporcuların Psikolojik Becerilerini Değerlendirme Ölçeği” kullanıştır. Ölçek; 28 maddeden, 4’lü likert tipinde (1 hemen hemen hiç,...., 4 hemen hemen her zaman) ve 7 alt boyuttan oluşmaktadır:

- Zorluklarla Baş Edebilme Yeteneği: 4 mad., Cronbach Alfa: 0.62
- Öğrenmeye Açık Olabilme: 4 mad., Cronbach Alfa: 0.51
- Konsantrasyon : 4 mad., Cronbach Alfa: 0.59
- 4.Güven ve Başarı Motivasyonu: 4 mad., Cronbach Alfa: 0.60
- Hedef Belirleme ve Mental Hazırlık: 4 mad., Cronbach Alfa: 0.62
- Baskı Altında İyi Performans Gösterebilme: 4 mad., Cronbach Alfa: 0.71
- Endişelerden Kurtulmak: 4 mad., Cronbach Alfa: 0.50

Verilerin Analizi

Bu çalışmada, çok değişkenli doğrusal regresyon modeli kullanılmıştır. Regresyonun çözümünde En küçük kareler regresyonu yöntemi uygulanmıştır. En küçük kareler regresyonu ise regresyon hatalarının karelerinin minimizasyonuna dayanan bir tahmin yöntemidir. $N=1, \dots, n$ olmak üzere gözlem sayısı; X açıklayıcı değişken matrisi, Y ise bağımlı değişken vektörü iken regresyon modelinin hata terimleri vektörü;

$$e = Y - X^t \beta$$

eşitliği ile elde edilir. Burada β katsayı vektörü, $e = e_1, \dots, e_n$ hata terimleri vektörüdür. Hata terimlerinin minimizasyonunun sağlandığı En küçük kareler yönteminin kayıp fonksiyonu;

$$\sum_{i=1}^n e_i^2$$

olur. En küçük kareler regresyonunda hata terimlerinin minimize olduğu noktada katsayıların elde edilmesi amaçlanır. Regresyon analizlerinde anlamlı ve iyi modelin elde edilebilmesi için değişken seçim yöntemlerinden stepwise (adımsal) regresyon yönteminden yararlanılmıştır.

Stepwise Regresyon

Stepwise Regresyonu Efraymson (1960) tarafından, geriye doğru eleme (backward elimination), ileriye doğru seçim (forward selection) ve adımsal regresyon (stepwise regression) olmak üzere üç yaklaşımın birleştirilmesiyle geliştirilmiş bir yöntemdir (Ruengvirayudh ve Brooks, 2016). Yöntemde adım adım değişken ekleme-çıkarma işlemi gerçekleştirilerek en iyi modelin belirlenmesi hedeflenmektedir.

Yöntemin her aşamasında bir değişken eklendikten sonra, bazı değişkenler silindiğinde artık kareler toplamının arttırıp arttırmadığının kontrol edilebilmesi için AIC (Akaike Bilgi Kriteri) seçim kriteri kullanılarak bir test yapılır. AIC değeri küçük olan model en iyi model olarak belirlenir (Topal, 2020).

Stepwise regresyon yönteminin her bir adımında, modele alınması düşünülen değişken $\alpha = 0.05$ düzeyinde anlamlı olması koşuluyla modele dahil edilir, daha sonra regresyondaki tüm değişkenler $\alpha = 0.10$ anlamlılık düzeyinde test edilerek modelden çıkartılabilir olup olmadıkları kontrol edilir (Jin ve Xu, 2012). Stepwise regresyon yönteminin başlangıç aşamasında ileriye doğru seçim yöntemi uygulandığından, ilişkili değişkenlerin yaratabileceği problemlerin varlığında da kullanılabilir (Chong ve Jun, 2005).

BULGULAR

Tablo 1. Kişilik özelliklerine, olumsuz davranışlar ve psikolojik becerilerin etkisi

Yordayıcı Değişkenler	β	R	R ²	F	t	p
Sabit	1,81				35,42	0,00**
Kişi İlişkili Mobbing	-0,07				-4,01	0,00**
İş İlişkili Mobbing	-0,04	0,51	0,26	10,71	-3,72	0,00**
Öğrenmeye Açık Olabilme	-0,03				-2,33	0,02*
Endişelerden Kurtulmak	0,04				3,10	0,00**

*p<0,05; **p<0,01

Uygulanan regresyon analizinde sporcuların kişilik puan ortalamaları bağımlı değişken olarak seçilmiştir. Olumsuz davranışlar (mobbing) ve psikolojik beceri envanterinin tüm alt boyutları bağımsız değişken olarak analize dahil edilmiştir. Sonuç olarak 4 tane model tahmin

edilmiş ve hepsinin kat sayısı anlamlı çıkmıştır. Ancak R^2 değerleri, 4. Model olan ve Tablo 2’de verilen model, R^2 ’si diğerlerinden yüksek çıktığından en iyi model tercih edilmiştir.

Stepwise regresyon sonuçlarına göre olumsuz davranışlar (mobbing) alt boyutlarından kişi ilişkili mobbing ($\beta=-0,07$, $p<0,05$) ve iş ilişkili mobbing ($\beta=-0,04$, $p<0,05$) ile psikolojik becerileri alt boyutlarından öğrenmeye açık olabilme ($\beta=-0,03$, $p<0,05$) ve endişelerden kurtulma ($\beta=0,04$, $p<0,05$) katılımcıların kişilik düzeylerini yordamaktadır. Sonuç olarak elde edilen model kişiliğe ait toplam varyansın %26’ sını açıklamaktadır ($R=0,51$; $R^2=0,26$; $F=10,72$; $p=0,00$).

Katılımcıların kişilik düzeylerini, olumsuz davranışlar (mobbing) alt boyutlarından; kişi ilişkili mobbingde meydana gelen 1 puanlık artış kişilik düzeylerini %7, iş ilişkili mobbingde meydana gelen 1 puanlık artış kişilik düzeylerini %4 ve öğrenmeye açık olabilmede 1 puanlık artış kişilik düzeylerini %3 azaltmaktadır. Buna karşılık endişelerden kurtulmada meydana gelen 1 paunlık artış kişilik düzeyini %4 artırmaktadır. Değişkenlerin etkisinin 0 (sıfır) olduğunda, kişilik düzeyi ortalama 1.81’dir.

Tablo 2. Maruz kalınan mobbinge, kişilik ve psikolojik becerilerin etkisi

Yordayıcı Değişkenler	β	R	R^2	F	t	p
Sabit	5,58				11,48	0,00**
Nevrotiklik	-0,56				-3,33	0,00**
Psikotiklik	-0,74				-2,82	0,01**
Yalan	-0,70	0,59	0,34	12,92	-4,74	0,00**
Öğrenmeye Açık olabilme	-0,13				-2,52	0,01**
Endişelerden Kurtulma	0,17				3,12	0,00**

* $p<0,05$; ** $p<0,01$

Uygulanan regresyon analizinde olumsuz davranışlar (mobbing) ortalamaları bağımlı değişken olarak seçilmiştir. Kişilik düzeyleri ve psikolojik beceri envanterinin tüm alt boyutları bağımsız değişken olarak analize dahil edilmiştir. Sonuç olarak 5 tane model tahmin edilmiş ve hepsinin kat sayısı anlamlı çıkmıştır. Ancak R^2 değerleri 5. Model olan ve Tablo 2’de verilen modelin R^2 ’ si diğerlerinden yüksek çıktığından en iyi model tercih edilmiştir.

Stepwise regresyon sonuçlarına göre kişilik alt boyutlarından nevroitiklik ($\beta=-0,56$, $p<0,05$), psikotiklik ($\beta=-0,74$ $p<0,05$) ve yalan ($\beta=-0,70$, $p<0,05$) ile psikolojik becerileri alt boyutlarından öğrenmeye açık olabilme ($\beta =-0,13$, $p<0,05$) ve endişelerden kurtulma ($\beta =0,17$, $p<0,05$) katılımcıların kişilik düzeylerini yordamaktadır. Sonuç olarak elde edilen model maruz kalınan mobbinge ait toplam varyansın %34’ünü açıklamaktadır ($R=0,59$; $R^2=0,34$; $F=12,92$; $p=0,00$).

Olumsuz davranışlar (mobbing) kişilik alt boyutlarından; nevroitik kişilikte meydana gelen 1 puanlık artış maruz kalınan mobbingi %56, psikotik kişilikte meydana gelen 1 puanlık artış maruz kalınan mobbingi %74, yalan kişilikte meydana gelen 1 puanlık artış maruz

kalınan mobbingi %70 azaltmaktadır. Psikolojik becerileri alt boyutlarından; öğrenmeye açık olabilme becerisinde meydana gelen 1 puanlık artış maruz kalınan mobbingi %13 azaltmaktadır. Buna karşılık endişelerden kurtulma becerisinde meydana gelen 1 puanlık artış maruz kalınan mobbingi %17 artırmaktadır. Değişkenlerin etkisinin 0 (sıfır) olduğunda, kişilik düzeyi ortalama 5.58' dir.

Tablo 3. Sporcuların psikolojik beceri düzeylerine kişiliğin etkisi

Yordayıcı Değişkenler	β	R	R ²	F	t	p
Sabit	2,05				3,07	0,00**
Nevrotiklik	-0,80	0,32	0,10	6,92	-3,27	0,00**
Psikotiklik	1,09				2,68	0,01**

*p<0,05; **p<0,01

Uygulanan regresyon analizinde sporcuların psikolojik beceri puan ortalamaları bağımlı değişken olarak seçilmiştir. Kişilik ortalamaları ve Olumsuz davranışlar mobbing envanterinin tüm alt boyutları bağımsız değişken olarak analize dahil edilmiştir. Sonuç olarak 3 tane model tahmin edilmiş ancak kat sayısı anlamlı ve R² değerleri 3 modelde de yüksek olmasına rağmen sabit kat sayısı en yüksek olan ve Tablo 1'de verilen model, en iyi model tercih edilmiştir.

Stepwise regresyon sonuçlarına göre Eysenck kişilik alt boyutlarından nevroitiklik ($\beta = -0,80$, $p < 0,05$) ve psikotiklik ($\beta = 1,09$, $p < 0,05$), katılımcıların psikolojik becerilerini yormaktadır. Sonuç olarak elde edilen model sporcuların psikolojik beceriye ait toplam varyansın %10' unu açıklamaktadır ($R = 0,32$; $R^2 = 0,10$; $F = 6,92$; $p = 0,00$).

Sporcuların psikolojik becerilerini kişilik alt boyutlarından; nevroitik kişilikte meydana gelen 1 puanlık artış psikolojik becerileri %80 azaltmaktadır. Buna karşılık psikotik kişilikte meydana gelen 1 puanlık artış psikolojik becerileri %109 artırmaktadır. Değişkenlerin etkisinin 0 (sıfır) olduğunda, psikolojik beceri ortalaması 2.05' dir.

TARTIŞMA

Bu araştırma, genç futbolcuların maruz kaldıkları mobbing davranışların, kişilik özelliklerine ve psikolojik becerilerine etkisini incelemek amacıyla bu çalışma gerçekleştirilmiştir. Kişi ilişkili mobbing ve iş ilişkili mobbing negatif yönde katılımcıların kişilik düzeyini etkilemektedir. İş ilişkili mobbing arttıkça kişilik düzeyi azalmaktadır. Maruz kaldığı mobbing arttıkça da genç futbolcuların nevroitiklik, psikotiklik ve yalan kişilikleri ile öğrenmeye açık olma becerileride azalmaktadır. Buna karşılık katılımcıların, maruz kaldığı mobbing arttıkça endişelerden kurtulma becerisi artmaktadır.

İş hayatında mobbinge maruz kalan çalışanlara yönelik çalışma bulguları:

Mobbing, çalışma ortamında sosyal stres kaynağı ve düşmanca davranış olarak kabul edilen bir zorbalıktır (Oureshi ve ark., 2015). Rekabetçi çalışma ortamlarının artması çalışma ortamlarındaki mobbingi de artırmaktadır. Öğretmenlerin çalışma ortamlarında uğradıkları mobbing incelendiğinde %91'i çalıştıkları kurumda mobbinge uğradıklarını ve %9'u ara sıra intiharı bile düşündüğünü bildirmiştir (Yıldırım ve ark., 2007). Hüsrevşahi (2015), mobbing davranışları ile sessizlik arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulmuş ve mobbing deneyimlerinin susma davranışını yordadığını bulmuştur. Araştırmalar, mobbinge maruz kalmanın, intihar yada susma eylemleriyle yaşam kalitelerini ne derece etkilediğini ortaya koymuştur. Mobbing, çalışanların psikolojik ve fiziksel sağlığını olumsuz etkilemektedir (O'Moore ve Crowley, 2011). Doğrudan zorbalık/mobbing deneyiminin stresi önemli ölçüde yordadığı, belirli bir zorbalık davranışı deneyimlemenin ve stresin; psikolojik, fiziksel ve davranışsal semptomlarını yordadığını gösterdi (Brewer ve Whiteside, 2012). İhbar, iş yeri zorbalığı/mobbing ve sağlık üzerindeki yıkıcı etkileri arasında bağlantılar vardır (Bjørkelo, 2013). Ülkelere ve kültürlere göre mobbing düzeylerinde farklılıklar görülmektedir. Hollanda'nın finans sektöründe %1, İngiltere'nin uluslararası kurumlarında çalışanların %38, İtalya ve Bulgaristandaki işçilerde %2 ve Finlandiya'da %17'sinin yıldırma davranışlarından muzdarip olduğunu tespit etmiştir (Cowie ve ark., 2000; Oureshi ve ark., 2015). Türkiye'de Kayseri ilinde muhasebecilerle ilgili yapılan çalışmada, mesleki stresin yaşam doyumu üzerinde olumsuz bir etkiye sahip olduğunu belirtilmiştir. Tükenmişliğin üç boyutu olan hareketsel tükenmenin kişisel başarı eksikliği ve duyarsızlaşma üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir (Özkan ve Özdevecioğlu, 2013).

Sporda mobbing'in etkileri ile ilgili yapılan çalışmalar:

Sporda mobbing davranışlarının hırs, rekabet, kıskançlık, özgüven eksikliği, stres gibi nedenlerden kaynaklanan mobbingin görmezden gelme, tehdit, alay etme, küçümseme, ırkçılık, küfür, şiddet ve takımlarında dışlanma ya da küçümseme, sosyal ortamdan dışlama gibi şekillerde davranışa dönüştüğü belirtilmiştir (Aslan ve ark., 2022; Karık ve Yıldız, 2015). Sporda mobbing ve sporcuların mobbing algılama düzeyleri tespit edilmeye çalışılmış ve düşük düzeyde mobbing algısına sahip oldukları tespit edilmiştir. Voleybol ve buz hokeyi branşında ve 29-34 yaş grubu sporcuların diğer yaş gruplarına göre daha çok mobbinge maruz kaldıkları saptanmıştır (Salman ve Yaşçındağ, 2017). Futbolcuların mobbing davranışlarına düşük düzeyde de olsa maruz kaldıkları, duyguların, duygusal ihtiyaçlarının istismar edildiği ve mobbingin bir yaptırım ve tehdit aracı olarak kullanıldığı saptanmıştır (Cengiz, 2008).

Takım sporcuların mobbing görüşleri incelendiğinde ise futbol, basketbol ve voleybol branşlarından katılan sporcuların %80'inin mobbinge maruz kaldığı bulgulanmıştır. Spor ortamında mobbinge maruz kalan kişileri: İyi oyuncu, sessiz oyuncu, performansı düşük oyuncu, duygusal oyuncu, küçük yaştaki oyuncu, egolu oyuncu, antrenör ve hakemler şeklinde sıralamıştır (Kaya ve Onağ, 2020). Öztürk, (2021) ise benzer çalışmada futbolcuların iş ilişkili ve fiziki-korkutucu mobbing seviyelerini düşük düzeyde; dışadönüklük ve yalan seviyelerini ise yüksek bulmuştur. Kişilik düzeylerinde ise psikotiklik ve nevroitiklik seviyeleri düşük; yalan düzeyinin yüksek olduğunu bulgulanmıştır.

Antrenörlere, çalışma ortamında maruz kaldığı mobbing ile ilgili “son altı ay içerisinde psikolojik şiddete maruz kalma durumları” sorulmuş ve %38'i evet demiştir. Antrenörlerin olumsuz davranışlar (mobbing) puanları kurumdaki görev değişkenlerine göre değişmektedir. Yıldırma davranışlarına en fazla tesis müdür yardımcısı ile ast konumunda olan antrenörler maruz kalmaktadır (Karabacak ve Hacıcaferoğlu, 2007). Başka bir çalışma da ise antrenörlere çalıştıkları ortamlarda yıldırma davranışları uygulayanların genellikle yönetici ve/veya meslektaşları oldukları sonucuna varılmıştır (Karabacak ve Hacıcaferoğlu, 2020).

Hakemlerin; taraftar, futbolcular, antrenörler ve spor yorumcularından kaynaklı orta ve orta altı düzeyde yıldırma ve mobbing uygulamalarına maruz kaldıklarını tespit etmiştir (Hacıcaferoğlu, 2013). Mobbing davranışlarına maruz kalmanın tükenmişliği anlamlı ve pozitif yönde arttırdığı yönünde bulgular elde eden bir çok araştırma mevcuttur (Alkan, 2011; Karakale, 2011; Yalçındağ, 2014; Yıldız, 2015; Yıldız ve ark., 2018).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda, incelenen literatürün çalışmamızı desteklediği görülmektedir. Mobbingin yani zorbalığın, tehditlerin ve baskıların, her insanın çalışma hayatında olduğu gibi sporcularda da psikolojik etkiler ortaya çıkarmaktadır. Sporcuların iş performanslarının diğer mesleklerden ayırt edici özelliği de göz önünde olmaktadır. Binlerce seyircinin ve medyanın, sporcuların özel hayatlarına, kazançlarına, antrenmanlarına ve anlık performanslarına şahit olabilmesi olumsuz davranışlara (mobbing) maruz kalma ihtimallerini artırmaktadır. Sporcular; seyirciler, medya, takım arkadaşları, yöneticileri ve antrenörleri tarafından da tehdit, alay etme, küçümseme, ırkçılık, küfür, şiddet ve takımlarında dışlanma ya da küçümseme gibi mobbinglere maruz kalabilir. Çalışmamızın önemi de genç futbolcuların maruz kaldıkları mobbingin kişiliklerine ve psikolojik becerilerine etkisini ortaya koyduğundan literatüre destek sağlayacağını düşünmekteyiz.

Mobbing, popüler araştırma konuları arasında kendine yer etmiştir. İnsanların yaşam kalitesini düşürerek tükenmişliğe, yıpranmaya ve hatta intiharlara bile sürükleyen önemli bir konudur. Mobbing ile ilgili yaptırımların artırılması ve daha çok gündeme getirilmesi önemlidir. Mobbinge mücadele etmeye çalışan sporcuların çoğu erken yaşlarda sporculuğa veda etmektedir. Gelecek çalışmalar için de küçük yaş sporcu gruplarına ve engelli sporcularla çalışmanın tekrar edilmesi önerilir.

KAYNAKLAR

- Acar, E. (2013). Duygusal Taciz ve İlkokul Ortaokul Öğretmenlerinin Motivasyonlarına Etkisi Üzerine Bir Alan Araştırması. Yüksek Lisans Tezi. Giresun Üniversitesi, İşletme Anabilim Dalı.
- Akpınar, F. (2016). Etik Liderlik ve Etik İklimin Mobbing (Yıldırma Davranışları) Üzerindeki Etkisi: Ampirik Bir Çalışma. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Alkan, E. (2011). Yıldırma (mobbing) davranışlarının beden eğitimi ve spor öğretmenlerinin tükenmişliği üzerine etkisi. Yüksek lisans tezi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Angeles Carnero, M., Martínez, B., & Sa´ nchez-Mangas, R. O. (2012). Mobbing and workers' health: empirical analysis for Spain. *International Journal of Manpower*, 33(3), 322-339.
- Arslan, İ., Gelen, N. K., Çiftçi, S., & Öntürk, Y. (2022). Spor Ortamında Mobbing Davranışlarının İncelenmesi. *CBÜ Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(2), 244-256.
- Bjørkelo, B. (2013). Workplace bullying after whistleblowing: Future research and implications. *Journal of Managerial Psychology*, 28(3), 306-323.
- Brewer, G., & Whiteside, E. (2012). Workplace bullying and stress within the prison service. *Journal of Aggression, Conflict and Peace Research*, 4(2), 76-85.
- Buckingham, R., Kiernan, M., & Ainsworth, S. (2012). Fluid insight moderates the relationship between psychoticism and crystallized intelligence. *Personality and individual differences*, 52(3), 406-410.

- Cengiz, R. (2008). Profesyonel Futbol Kulübü Yöneticilerinin Dönüşümsel Liderlik Stilleri ile kulüplerinin Örgüt Sağlığı ve Futbolcuların Yıldırma (Mobbing) Yaşamları Arasındaki İlişki. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Chong, I. G., & Jun, C. H. (2005), "Performance of Some Variable Selection Methods When Multicollinearity is Present", *Chemometrics and Intelligent Laboratory Systems*, 78/1-2: 103-112. doi: 10.1016/j.chemolab.2004.12.011
- Cowie, H., Jennifer, D., Neto, C., Angulo, J.C., Pereira, B., Del Barrio, C. & Ananiadou, K. (2000). Comparing the nature of workplace bullying in two European countries: Portugal and UK. In: Sheehan, M., Ramsay, S., and Patrick, J. (eds.) *Transcending boundaries: integrating people, processes and systems, conference proceedings*, The School of Management, Griffith University, Brisbane, QLD, pp. 128–33.
- Çevik, S. K. (2011) Üniversitelerde Öğretim Elemanlarının Yıldırma (Mobbing) Davranışlarına Maruz Kalma Düzeyi. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Efroymson, M. A. (1960), "Multiple Regression Analysis", *Mathematical Methods for Digital Computers*, 191-203.
- Eikina, D. (2019). Psychological skills of talented athletes in individual sports in Latvia. *International Scientific Congress Applied Sports Sciences (Icass2019) / Balkan Scientific Congress Physical Education, Sports, Health*.
- Einarsen, S., Hoel, H. & Notelaers, G. (2009). Measuring Exposure to Bullying and Harassment at Work: Validity, Factor Structure and Psychometric Properties of the Negative Acts Questionnaire-Revised. *Work & Stress*. 23.1, 24-44.
- Erhan, S. E., Bedir, D., Güler, M. Ş., & Ağduman, F. (2015). Sporcuların Psikolojik Becerilerini Değerlendirme Ölçeğinin Türkçe geçerlik güvenirlik çalışması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 17(1), 59-71
- Eysenck, S. B., Barrett, P. T., & Saklofske, D. H. (2021). The junior Eysenck personality questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 169, 109974.
- FİFA, (2014). Kunz, Matthias (Mayıs 2007). <https://www.fifa.com/> Erişim tarihi: 30 Kasım 2014.

- Hacıcaferoğlu, S. (2010). Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Personelinin Çalışma Ortamında Maruz Kaldıkları Yıldırma (Mobbing) Davranışlarının İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Hüsrevşahi, S. P. (2015). Relationship between organizational mobbing and silence behavior among teachers. *Educational Sciences-Theory & Practice*, 15(5), 1179-1188.
- Jin, X., & Xu, X. (2012). Remote Sensing of Leaf Water Content for Winter Wheat Using Grey Relational Analysis (GRA), Stepwise Regression Method (SRM) and Partial Least Squares (PLS). *The Proceedings of the First International Conference on Agro-Geoinformatics (Agro-Geoinformatics) held at Shanghai (China) 2 – 4 August, 2012: IEEE:1-5. doi:10.1109/Agro-Geoinformatics.2012.6311706*
- Karabacak, B., & Hacıcaferoğlu, S. (2020). Antrenörlerin çalışma ortamlarında maruz kaldıkları yıldırma (mobbing) davranışlarının incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(58), 2443-2450.
- Karabacak, B., & Hacıcaferoğlu, S. (2020). Antrenörlerin çalışma ortamlarında maruz kaldıkları yıldırma (mobbing) davranışlarının incelenmesi. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 7(58), 2443-2450.
- Karakale, S. B. (2011). Mobbing ve mobbinge başa çıkma yöntemleri: Mobbing mağdurlarına yönelik bir araştırma. Yüksek lisans tezi. Yalova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İnsan Kaynakları ve Çalışma İlişkileri Anabilim Dalı.
- Karancı, A. N., Dirik, G., & Yorulmaz, O. (2007). Eysenck Kişilik Anketi - Gözden Geçirilmiş Kısaltılmış Formunun (EKA-GGK) Türkiye’de geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 18(3), 254-261.
- Karasar, N. (2007). Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler. Nobel yayın dağıtım.
- Karık, T., & Yıldız, S.M. (2015). Mobbing davranışlarının kadın basketbolcuların tükenmişliği üzerine etkisi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 12(2), 430-442.
- Kaya, E., & Onağ, Z. (2020). Takım sporcularının mobbing ile ilgili görüşleri: nitel bir araştırma. *Ulusal Spor Bilimleri Dergisi*, 4(2), 127-148.
- Koçak, O., & Hayran, N. (2011). Çalışma Hayatında Kadına Yönelik Taciz (Mobbing): Kocaeli-Körfez İlçesi Örneği. *Uluslararası 9. Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri*. s.1114.

- Leymann, H. (1996). The Content and Development of Mobbing at Work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5.2, 165-184.
- Maguire, D. (1999). N. Davenport ve arkadaşlarının kapağına ilişkin yorum, *Mobbing: Emotional Abuse in the American Workplace*, Civil Society, Ames, IA
- Mizrahi, R. (2013). Çalışma Hayatında Mobbing İle Mücadele Yöntemleri. *Sosyal Beşeri Bilimler Dergisi*, 5.2, 446.
- Nenadović, M. M., & Šapić, R. (2011). Development of polytoxicomania in function of defense from psychoticism. *Srpski arhiv za celokupno lekarstvo*, 139(1-2), 76-80.
- O'Moore, M., & Crowley, N. (2011). The clinical effects of workplace bullying: a critical look at personality using SEM. *International Journal of Workplace Health Management*, 4(1), 67-83.
- Ozkan, A., & Ozdevecioğlu, M. (2013). The effects of occupational stress on burnout and life satisfaction: A study in accountants. *Quality & Quantity*, 47, 2785-2798.
- Öztürk, G. (2021). Amatör futbolcuların kişilik özelliklerinin maruz kaldıkları mobbing davranışları üzerindeki etkisi. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Qureshi, M. I., Iftikhar, M., Janjua, S. Y., Zaman, H., Raja, U. M. & Cevad, Y. (2015). Empirical investigation of mobbing, stress and employees' behavior at work place: quantitatively refining a qualitative model. *Qual Quant* 49, 93–113. <https://doi.org/10.1007/s11135-013-9976-4>
- Ruengvirayudh, P., & Brooks, G. P. (2016), "Comparing Stepwise Regression Models to the Best-Subsets Models, or, the Art of Stepwise", *General Linear Model Journal*, 42/1: 1.14.
- Salman, M. N., & Yalçındağ, S. (2017). Sporda mobbing uygulamaları ve sporcuların mobbing algılama düzeylerinin tespiti. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 25(6), 2479-2490.
- Smith, R. E., Schutz, R. W., Smoll, F. L., & Ptacek, J. T. (1995). Development and Validation of a Multidimensional Measure of Sport-Specific Psychological Skills: The Athletic Coping Skills Inventory-28. *Journal of Sport&Exercise Psychology*, (17), 379-398.

- Topal, K. H. (2022). Yüksek boyutlu robust regresyonda makine öğrenmesi algoritmaları: simülasyon ve uygulama. Doktora Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Ana Bilim Dalı.
- Yalçındağ, S. (2014). Takım sporlarında mobbing uygulamaları ve sporcuların mobbing algılama düzeylerinin tespiti. Yüksek lisans tezi. Aksaray Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldırım, D., Yıldırım, A., & Timucin, A. (2007). Mobbing behaviors encountered by nurse teaching staff. *Nursing Ethics*, 14(4), 447-463. <https://doi.org/10.1177/0969733007077879>
- Yıldız, M. (2008). Farklı liglerde yer alan futbolcuların kişilik tipleri ile sürekli öfke-öfke ifade tarzlarının incelenmesi. Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yıldız, S. M. (2015). The Relationship Between Bullying and Burnout: An Empirical Investigation of Turkish Professional Football Players. *Sport, Business and Management: An International Journal*. 5.1, 6-20.